

GEBELİK DOĞUM VE LOHUSALIĞA İLİŞKİN GELENEKSEL İNANÇ VE UYGULAMALAR**

Türkan PASİNLİOĞLU (ÖZDEN)*

ÖZET

Bu çalışmada annelerin gebelik, doğum ve lohusalığa ilişkin geleneksel inanç ve uygulamalarını tanımlama ve bunu etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın sonucunda annelerin gebelik, doğum ve lohusalıkla ilgili kanamalarda daha çok çağdaş uygulama yapmalarına karşılık bu konulardaki diğer bütün sorunlarda daha çok geleneksel uygulamalara başvurdukları görülmüştür, incelenen konulardaki geleneksel inanç ve uygulamalardan çoğunun anne ve çocuk sağlığını olumsuz yönde etkileyebilecek türden olduğu görülmüştür. Annelerin yaş ve eğitim durumlarının gebelik, doğum ve lohusalıkla ilgili inanç ve uygulamaların' alanna etkisi önemli bulunmuştur.

GİRİŞ

Tylor'a göre kültür ya da uygarlık "**Bir toplumun flyesi olarak insanoglunun** kazandığı bilgi, sanat, gelenek, görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür" (3).

Gelenek: bir **toplulukta** kuşaktan kuşağa geçen kültür **ınfrasinn**, alışkanlıklar, bilgiler, töreler ve davranışlardır (6).

•Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Kadın Hastalıkları ve Doğum Hemşireliği Öğr. Gör.

*•13u araştırma 1987 ders yılında Bilim Uzmanlığı Tezi olarak kabul edilmiştir.

Bireylerin bedensel, ruhsal ve toplumsal olarak tam bir iyilik halinde olması şeklinde tanımlanan sağlık ve bunun karşıtı olan hastalık, kültürel sistemin öğelerinden biridir (3).

Toplumun kültürel değerleri, tutum, inanç ve davranışları .kişilerin yaşam tarzlarını dolayısı ile sağlık koşullarını etkiler. Toplumun kültürel değerlerini bilinmesi, topluma sağlık hizmetlerinin götürülmesinde kişilerle iletişim kurmanın anahtarıdır (1).

Sağlık hizmetleri ülkemizde 1961 yılından itibaren sosyalleştirildiği halde halkın, sağlığı korumak ve tedavi amacıyla oldukça yaygın şekilde geleneksel uygulamalara başvurduğu bilinen bir gerçektir. Geleneksel uygulamalar ise batıdan doğuya, kentten köylere gidildikçe daha çok artış göstermektedir.

Ülkemizde nüfusun yaklaşık % 21-22'sini 15-49 yaş kadınlar oluşturmaktadır. Bu kadınların onbinde 20.8'1 her yıl gebelik, doğum ve lohusalığa bağlı nedenlerle ölmektedir (2). Toplumun temel unsuru olan "kadın" ın sağlığını etkileyen pek çok etmen vardır. özellikle kırsal kesimde geleneksel inanç ve uygulamalar daha fazla olduğu için kadın sağlığını olumsuz yönde etkileyen önemli bir etmen sayılabilir. Bu geleneksel inanç ve uygulamalardan özellikle sağlığı olumsuz yönde etkileyebilecek olanların düzeltilmesi, eksik olanların tamamlanması, olumlu olanların pekiştirilmesi gerekmektedir. Bütün bunların başarılması ise toplumun geleneksel inanç ve uygulamalarını tanımlamakla mümkündür.

Sağlığın yükseltilmesi, korunması ve sürdürülmesi konusunda önemli görevleri olan hemşirelerin bu inanç ve uygulamaları iyi tanıması gerekir. Ancak böyle olduğu zaman kadın sağlığında olumlu adımlar atılabilir.

Araştırmanın Amacı : Erzurum ili. Pasinler ilçesi, Köprüköy nahiyesinde çocuklu kadınların gebelik, doğum ve lohusalığa ilişkin geleneksel inanç ve uygulamalarını tanımlamaktır.

GEREÇ VE YÖNTEM

1. Araştırmanın Şekil

Araştırma, gebelik, doğum ve lohusalığa ilişkin geleneksel inanç ve uygulamaların amacı ile tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

2. Araştırmanın Yapıldığı Yer :

Araştırma, Erzurum ili, Pasinler (Hasankale) ilçesine bağlı Köprüköy nahiyesinde yapılmıştır,

3. Araştırmanın Evreni :

Köprüköy sağlık ocağına bağlı merkez nüfusta bulunan çocuklu kadınların tümü (200 kadın) araştırmanın evrenini oluşturmuştur.

4. Örneklem Seçimi :

Araştırmanın evrenini oluşturan. 200 çocuklu kadının tamamı örnekleme alınmıştır.

5. Verilerin Toplanması :

Veriler anket formu aracılığı ile toplanmıştır. Anket formları araştırmacı ve bu konuda eğitilmiş bir anketör tarafından deneklerin evlerine gidilerek doldurulmuştur.

6. Verilerin Değerlendirilmesi :

Veriler ortalama, yüzdelik ve ki-kare önemlilik testi ile değerlendirilmiştir (4).

BULGULAR VE YORUM

Araştırma kapsamına giren annelerin bazı sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Annelerin Bazı Sosyodemografik özellikleri

Annelere ait özellikler Sayı alo		
Yaş (N = 200)		
15-29	78	39.0
30-49	87	43.5
50+	35	17.5
İlk evlenme Yaşı (N = 200)		
19 yaş ve altı	153	77.5
20 yaş ve üstü	47	23.5
Eğitim durumu (N = 200)		
Okur-yazar değil	115	57.5
Okur-yazar	52	26.0
ilkokul mezunu	30	15.0
Ortaokul mezunu	3	1.5
Gebelik sayısı (N = 200)		
1-2	17	8.5
3-4	33	16.5
5+	150	75.0
Düşük sayısı (N = 200)		
Hiç düşük yapmayan	107	53.5
1-2	63	31.5
3-4	20	10.0
5+	10	5.0

Tablo 1’de görüldüğü gibi annelerin İlk evlenme yaşı 19 ve daha altındadır. Annelerin eğitim durumlarına bakıldığında ise okuma yazma oranının <36 42.5 gibi oldukça düşük olduğu görülmüştür. Bu bulgulara kadınların % 75'inin en fazla 5 kez gebe kalmaları ve % 46.5'inin en az bir düşük yapmış olmaları da eklenirse kadın sağlığını olumsuz yönde etkileyen faktörlerden çoğunun biraraya geldiği görülmüştür.

Tablo 2. Annelerin Gebe Kalmak İçin Başvurdukları Yöntemler

Çareler	Sayı	
Geleneksel	96*	48.0
. Buğuya oturma (tezek v.b.)	25	12.5
. Hocaya muska yazdırma	18	9.0
. Kurna gömme, sığağa oturma, kaphcaya götürme	15	7.5
. Beline yata vurma (karasakız v.b.)	13	6.5
. Bazı çiçek ve otları kaynatıp suyunu içme, üzerine oturma	12	6.0
. Yeni doğmuş bebeğin eşi (son) üzerine oturma	4	2.0
. Tezeğin üzerine yatma	3	1.5
. Hazneye karasakızla dövülmüş bazı otlar koyma	2	1.0
. Hazneye yumurta sarısı koyma	2	1.0
. Kabak lapası üzerine oturma	2	1.0
. Türbeye, ocağa gitme, hocaya okutma v.b.	8	4.0
Çağdaş	32	16.0
Geleneksel+Çağdaş	49	24.5
Bilmiyor	23	11.5
TOPLAM	200	100.0

- Annelerin bir kısmı birden fazla geleneksel yöntem belirttiklerinden toplamları farklı çıkmıştır.

Gebe kalmayan annelerin gebe kalmak için başvurdukları yöntemler gösterilmiştir. Annelerin %48'i gebe kalmak için yalnızca geleneksel yönetime başvurduklarını belirtmişlerdir. Bu amaçla çağdaş, yönetime başvuranların oranı ise %16'dır.

Çocuğun ailede ve toplumdaki yeri bütün toplumlarda önemli olmakla beraber kırsal toplumlarda daha bir önem taşır. Çocuksuz aileye göre çocuklu aile daha yüksek değere sahiptir. Bu nedenle çocuksuz kadınla ilgili bir takım uygulamalar da toplum kültürü içinde gelişmiştir (5).

Annelerin gebe kalabilmek için başvurdukları geleneksel yöntemlere bakıldığında bir kısmının etkisiz, bir kısmının ise hem etkisiz hem anne sağlığını bozacak nitelikte olduğu görülür. Geleneksel yöntemlere başvurma oranının % 48 olması anne ve aile sağlığını olumsuz yönde etkileyeceğinden önemlidir.

Tablo 3. Bakım ile ilgili Uygulamaların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%)

Bakım ile ilgili Uygulamalar	Yaş Grupları								Toplam								Değerlendirme	
	156-29				30-49				50-59				60-69					
	G.	Ç.	G.Ç.	n	G.	Ç.	G.Ç.	n	G.	Ç.	G.Ç.	n	G.	Ç.	G.Ç.	n		
. Gebe kalmak İçin	55.9	23.5	20.6	68	66.2	12.5	21.3	80	17.2	20.7	62.1	29	54.2	18.1	27.7	177	x ² = 32.5	p<0.05
. Gebe Kalmamak İçin	41.7	31.7	26.6	60	25.0	16.7	58.3	72	10.7	25.0	64.3	28	28.8	23.7	47.5	160	x ² = 17.2	p<0.05
. Gebelikte kapama olur?La	12.3	65.8	21.9	73	48.1	34.2	17.7	79	13.3	56.7	30.0	30	28.0	50.6	21.9	182	x ² = 30.3	p<0.05
. Gebelikte eli pızi) şşerse	6.5	70.9	22.6	31	10.0	65.0	25.0	60	45.4	18.2	36.4	15.6	61.7	57.5	26.6	113	x ² = 25.7	p<0.05
. Doğum= kolay olması İçin	05.8	21.1	13.1	38	60.0	53	31.7	60	59.1	13.6	27.3	22	61.7	13.3	25.0	120	x ² = 6.9	p<0.05
Lohusanın sınırlanması İçin	62.7	19.4	17.9	67	66.2	12.7	21.1	71	44.8	13.8	41.4	29	61.1	15.6	233	167	x ² = 10.5	p<0.05
Sancılığın azaltılması İçin	65.2	14.5	20.3	69	78.8	9.4	11.8	135	59.4	21.9	18.7	32	70.4	13.5	16.1	186	>2 = 5.4	p<0.05

G* Geleneksel uygulama yapanlar
 Ç*** Çağdaş uygulama yapanlar
 G+Ç*** Geleneksel + Çağdaş uygulama yapanlar

Tablo 3'de bakım ile ilgili uygulamaların yaş gruplarına göre dağılımı gösterilmiştir.

Doğumun kolay olması ve sancılı lohusa için yapılan geleneksel veya çağdaş uygulamalarda yaşın önemli bir etkisi görülmemesine karşılık bakım ile ilgili diğer uygulamalarda yaş grupları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. 15-29 yaş grubu % 6.5 oranında geleneksel. %70.9 oranında çağdaş uygulamaya başvururken 50 yaş ve üzerindeki grup % 45.4 oranında geleneksel % 18.2 oranında çağdaş uygulamaya başvurmakta.

SONUÇ

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre araştırma kapsamına giren annelerin eğitim düzeyi oldukça düşüktür (Okur-yazarlık oranı % 42.5). Annelerin gebelik, doğum ve lohusalıkla ilgili konularda bilgi eksikliği vardır. Annelerin gebelik, doğum ve lohusalıkla ilgili inanç ve uygulamaları da büyük ölçüde gelenekseldir. Annelerin yaş ve eğitim durumları da onların gebelik, doğum ve lohusalıkla ilgili inanç ve uygulamaların etkilerindedir. İleri yaş ve düşük eğitim düzeyinde geleneksel inanç ve uygulamalara daha çok rastlanmıştır.

Annelerin başvurdukları geleneksel uygulamaların çoğu anne ve çocuk sağlığını olumsuz yönde etkileyecek türdendir. Bu uygulamalardan bir kısmının ise anne ve çocuk sağlığına olumlu ya, da olumsuz bir etkisi olmayan türden oldukları görülmüştür. Araştırmanın sonucunda annelerin daha çok çağdaş uygulamaya başvurduğu durumun yalnızca kanarnalar olduğu görülmüştür.

Bu sonuçlar doğrultusunda şu öneriler getirilebilir :

1. Ülke çapında örgün ve yaygın eğitimin hulanılması,
2. Annelerin gebelik, doğum ve lohusalıkla ilgili bilgi eksikliğini gidermek ve yanlış olan geleneksel uygulamaları düzeltebilmek amacı ile annelere planlı bir sağlık eğitimi yapılması,
3. Sağlık personeli yetiştiren meslek okulları= rnüfredat programlarında kültürel etkenlerin ve halkın geleneksel inanç ve uygulamalarının sağlıkla olan ilişkisini işleyecek konulara daha fazla yer verilmesi,
4. Annelerle daha iyi iletişim kurulması ve böylece verilecek

çağdaş sağlık bilgilerinin daha kolay kabul görmesi bakımından yararlı olacağı düşünülerek bölgeye hizmet götüren ebe, hemşire ve diğer sağlık personelinin annelerin ana-çocuk sağlığını olumsuz yönde etkilemeyecek türden olan geleneksel uygulamalarına saygı göstermeleri önerilebilir.

SUMMARY

TRADITIONAL FAITHES AND PRACTICES RELATED TO PREGNANCY, DELIVERY AND PUERPERIUM

The aim of this study was to define mothers' traditional faithes and practices related to pregnancy, delivery and puerperium. It was found that mothers had made current treatment in bleedings of pregnancy, delivery and puerperium, but traditional treatment in the other problems on this subjects.

That the majority of traditional faithes and practices are harmful for mother and child health is seen. There was an important effect of mothers' age and education on their traditional faithes and practices.

KAYNAKLAR

1. Aksayan, S., "Çocuk Sağlığına ilişkin Geleneksel inanç ve Uygulamalar," Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. 1978.
2. Fişek H., N. Halk Sağlığına Giriş, Çağ Matbaası, Ankara, 1983.
3. Güvenç, B. **İnsan ve Kültür**, Remzi Yayınevi, İstanbul, 1979.
4. Sûmbüloğlu, K., **Sağlık Bilimlerinde Araştırma Teknikleri ve İstatistik**, Matis Yayınları, Ankara, 1978.
5. Türkdoğan, O., **Doğu Anadolu'da Halkın Sağlık-Hastalık Sisteminin Toplumsal Araştırması-Erzurumda Bir Kasabanın Medikal Sosyolojik Yapısı**, Atatürk Üniv. Yayını. No : 161, Atatürk Üniv, Basımevi, Erzurum, 1972.
6. ____, Etnoloji sözlüğü, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi yayını, Ankara. 1971.